

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
Кафедра практичної психології та педагогіки**

**МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ПРИКЛАДНИХ НАУК В ЛОМЖІ
(Республіка Польща)**

**ПЕНІТЕНЦІАРНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
Кафедра педагогіки та гуманітарних дисциплін**

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ» Волинської обласної ради**

ОСОБИСТІТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали
XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю,
присвяченої 20-річчю кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

м. Львів, 15 травня 2026 р.

Львів – 2026

Рекомендовано до друку вченою радою факультету психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності 14 травня 2026 року, протокол № 8.

Рецензенти:

Жигайло Наталія Ігорівна – доктор психологічних наук, професор
Мачинська Наталія Ігорівна – доктор педагогічних наук, професор

Особистість в екстремальних умовах: матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (15 травня 2026 р., м. Львів). Львів, 2026. 519 с.

Редакційна колегія:

доктор психологічних наук, доцент **Сірко Р. І.** (голова);
доктор педагогічних наук, професор **Литвин А. В.**;
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник **Руденко Л. А.**;
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник **Вдович С. М.** (упорядник);
кандидат психологічних наук, доцент **Стельмах О. В.**;
кандидат педагогічних наук **Марчук С. С.**;
кандидат педагогічних наук **Шарлович З. П.**

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції розглядаються особливості функціонування особистості в умовах війни і кризи, психологічної підтримки та реабілітації особистості в ситуаціях травматичного досвіду, психолого-педагогічні засади формування готовності майбутніх фахівців до діяльності в екстремальних умовах, міждисциплінарні підходи до дослідження підготовки та професійної діяльності особистості в умовах підвищеного ризику.

Для науковців у галузі психології та педагогіки, психологів-практиків і педагогів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, аспірантів, ад'юнктів, докторантів.

Матеріали подано в авторській редакції.

© Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності, 2026

© Автори, 2026

Юлія Чечільницька, Лілія Пилипенко Психологічні особливості резильєнтності майбутніх рятувальників в умовах воєнного стану	375
Віктор Шевченко, науковий керівник – Юрій Вінтюк Особливості підготовки фахових психологів до діяльності в умовах військового стану	378

Розділ 4

Міждисциплінарні підходи до дослідження підготовки та професійної діяльності особистості в умовах підвищеного ризику

Вікторія Аніщенко Роль емоційного інтелекту крізь призму особистісного розвитку та підвищення резильєнтності персоналу ДКВС України	382
Людмила Білоконенко Психолінгвістичні аспекти комунікації в екстремальних умовах	386
Тетяна Благова, Олександр Жиров Оптимізація роботи хореографічного гуртка в кризових умовах: подолання викликів воєнного часу через міждисциплінарні підходи	390
Оксана Гридзук, Єва Швиденко Психоемоційні причини формування неологізмів воєнного часу	395
Мирослав Коваль, Мирослава Кусій Ключові аспекти руйнування освітньої сфери в умовах війни	399
Андрій Литвин, Лариса Руденко Проблема лідерства фахівців цивільного захисту в зарубіжних дослідженнях	401
Роман Попелюшко, Неля Бігун, Валерія Жуковська Взаємозв'язок стресостійкості та адиктивної поведінки працівників логістичної сфери в умовах кризи	404
Ліна Перелигіна, Юлія Левченко Нормативно-правова база дослідження психічного здоров'я працівників сектору безпеки та оборони України	407
Андрій Цюприк Особливості формування психолого-педагогічних компетентностей майбутніх соціальних працівників	410

Війну за майбутнє неможливо виграти лише на полі бою, якщо паралельно буде програно битву за освіту нового покоління. Саме тому вже зараз, не чекаючи завершення бойових дій, стратегічним пріоритетом має стати створення гнучких освітніх моделей, цифровізація навчання, розгортання масштабних програм психологічної підтримки та розробка планів модернізації освітнього простору. Відбудова України повинна починатися від шкільної парти до університетської аудиторії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Оцінка збитків та потреб української системи освіти внаслідок збройної агресії РФ: Звіт Світового банку, ЮНЕСКО та Міністерства освіти і науки України. Київ, 2024. 84 с.
2. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану. Навчальний посібник / за заг. ред. М. Ковалюка, С. Крука. Львів, 2023. 305 с.
3. Вплив війни на ментальне здоров'я дітей та підлітків в Україні: аналітична доповідь / ЮНІСЕФ Україна. Київ, 2023. 45 с.

Андрій Литвин, Лариса Руденко

ПРОБЛЕМА ЛІДЕРСТВА ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України спричинило посилення різноманітних загроз, значне ускладнення обов'язків і завдань, що постають перед ними. Це, закономірно, підвищило рівень відповідальності керівників підрозділів Оперативно-рятувальної служби. Відтак, ефективне лідерство є одним із найважливіших чинників їхньої успішної роботи [2]. Зважаючи на це, розглядаємо лідерство як впливовий механізм, що поширюється на діяльність служби цивільного захисту в цілому. Ефективні лідери в органах і підрозділах Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС) України мають забезпечити успішне колективне запобігання надзвичайним ситуаціям, ліквідацію їх наслідків і швидке надання допомоги постраждалим.

Зважаючи на це, потребує більш ретельного дослідження проблема лідерства в контексті професійної діяльності фахівців цивільного захисту, вивчення останніх розробок, здійснених у цьому напрямі зарубіжними, передусім американськими вченими (М. Буттеншон, Т. Грейді, Л. Іраваті, К. Купієць, Р. Максфілд, Е. Рассел, С. Тай, М. Тільш, К. Хсіє, Н. Шульте та ін.). Дослідники наголошують, що лідерство в оперативно-рятувальних підрозділах відіграє одну з домі-

нантних ролей у забезпеченні їх успішного функціонування [3]. Адже коли рятувальники опиняються в екстремальних ситуаціях, ускладнених різними обставинами, особовий склад передусім звертається до лідерів, які несуть відповідальність за наслідки роботи підрозділів з ліквідації надзвичайних ситуацій. При цьому успіх цієї діяльності пов'язують передусім з вірою лідерів у власну здатність щодо виконання потрібних дій для досягнення бажаних результатів [1].

Американські дослідники акцентують на тому, що успішний лідер – це людина, яка свідомо забезпечує передусім задоволення потреб інших, а вже потім – своїх власних. Е. Рассел назвав це «лідерство-служіння», оскільки воно спрямоване на задоволення різноманітних нагальних потреб підлеглих для забезпечення поступу всієї організації. У сфері реагування на всі надзвичайні події та небезпеки лідерство-служіння є оптимальним, проте потрібно враховувати, як особовий склад оперативно-рятувальних підрозділів інтерпретує ролі та обов'язки лідерів [7]. Одним із ключових завдань лідерів у службах цивільного захисту є ефективне управління в умовах ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Водночас практика переконує, що лідерство керівників пожежно-рятувальних та інших підрозділів Оперативно-рятувальної служби не обмежується управлінням на місці події, а й передбачає важливу роботу до та, особливо, після інцидентів [6], пов'язану з підготовкою заходів щодо пом'якшення та усунення наслідків надзвичайної ситуації та плануванням подальших дій.

Автори дослідження лідерства у службах екстреної допомоги [6] визначили три ключові аспекти успішного лідерства у цій сфері, які стосуються: високого рівня самоусвідомлення легітимності лідера (зумовленої досвідом, освітою, увагою до деталей та усвідомленням впливу, а не позиціонуванням влади), його саморегуляції на основі етичних норм і цінностей (лідери не лише вказують, що потрібно робити, а й роз'яснюють, як можна це зробити ефективно) та здатності впливати на інших через розвинений емоційний інтелект.

Методологічне підґрунтя наукових досліджень проблеми лідерства у сфері цивільної безпеки становлять передусім андрагогічні теорії. У фокусі уваги перебувають теорії навчання дорослих М. Ноулза [5.], а також теорії самоефективності та соціально-когнітивній теорії А. Бандури [1]. Незважаючи на тісний взаємозв'язок, вони відрізняються, оскільки теорія самоефективності розглядає сприймання людиною своїх здібностей та їх зв'язку з власними діями і результатами діяльності; соціально-когнітивна теорія зосереджена на навчанні до-

рослих через спостереження за іншими; а теорія навчання дорослих пов'язана із дидактичними засобами андрагогіки.

Так, самоефективність лідерства – соціальний та організаційний конструкт, який розглядають у зв'язку з необхідними лідерськими якостями, їх розвитком, індивідуальною та груповою ефективністю. Вона сприяє не лише успішній поточній організаційній, соціальній та індивідуальній діяльності, а й суттєво впливає на розвиток майбутніх ініціатив, досліджень та становлення нових поколінь лідерів [4., с. 54–55]. Для найбільшої продуктивності професійної діяльності фахівцям цивільного захисту має бути властивий високий рівень самоефективності, впевненості та віри у власні можливості, що забезпечується професійними знаннями та/або досвідом.

У наукових розвідках також зазначається, що самоефективності лідерства сприяють елементи екзистенційного розвитку та освіта, причому акцентується, що саме навчання забезпечує більшість елементів для бажаного лідерства. Під час навчально-пізнавальної діяльності у здобувачів освіти формуються свідомі когнітивні зв'язки, засновані на досвіді, які підтримують лідерські рішення в нестандартних ситуаціях; розвивається здатність діяти на основі природної інтуїції. Науковці обґрунтовують три джерела досвіду, пов'язані з освітою та професійною діяльністю фахівців цивільного захисту, які сприяють розвитку лідерства [4, с. 55]: формальні програми розвитку лідерства та ефективності, які опановуються шляхом неформальної освіти; виклики на роботі, пов'язані з проблемними ситуаціями, посадовими обов'язками, коли лідери можуть скористатися екзистенційним досвідом навчання через подолання перешкод у реальних виробничих ситуаціях; супервізія розвитку лідерських якостей, що передбачає коучинг і рольове моделювання від супервізора під час повсякденного виконання професійної діяльності. Як показує практика, для майбутніх лідерів дуже важливою є наявність наставників, з яких вони можуть брати приклад.

Узагальнюючи, зазначимо, що дослідники проблем лідерства у службах порятунку США переконані, що справжній лідер має бути здатним передусім чітко ставити цілі, скеровувати, мотивувати й заохочувати особовий склад для досягнення максимальної ефективності під час виконання професійних функцій в ризиконебезпечих умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bandura A. Self- efficacy. The Corsini Encyclopedia of Psychology. 2010. P. 1–3.

2. Buttenschon M. Reflective insights from today's fire service leaders: a narrative inquiry to inform the next generation's leadership development: a thesis ... doctor of education / Northeastern University. Boston, 2016. 210 p.
3. Fiaz M., Su Q., Saqib A. Leadership styles and employees' motivation: Perspective from an emerging economy. *The Journal of Developing Areas*. 2017. No. 51 (4). P. 143–156.
4. Grady T. J. The effect of satisfying the requirements for fire officer school on leadership self-efficacy among fire service officers: a quasi-experimental, nonequivalent control groups study: a dissertation ... doctor of philosophy / Liberty University. Lynchburg, 2023. 142 p.
5. Knowles M. S., Holton E. F., Swanson R. A. The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development (6th ed.). Amsterdam Boston: Elsevier. 2015. 378 p.
6. Maxfield R. J., Russell E. J. Emergency services leadership: The lived experience. *Journal of Homeland Security Education*. 2017. No. 6. P. 1–13.
7. Russell E. J. Servant leadership's cycle of benefit. *Servant Leadership: Theory & Practice*. 2016. No. 3 (1). P. 52–68.

Роман Попелюшко, Неля Бігун, Валерія Жуковська

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СТРЕСОСТІЙКОСТІ ТА АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ ЛОГІСТИЧНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ КРИЗИ

У період тривалих кризових явищ професійна діяльність дедалі частіше супроводжується хронічним стресом, емоційним виснаженням і зниженням психологічних ресурсів. Особливо це характерно для логістичної сфери, де працівники функціонують у режимі постійної невизначеності, високої відповідальності та дефіциту часу. За таких умов актуалізується проблема не лише розвитку стресостійкості, а й попередження деструктивних способів подолання напруження, зокрема вживання алкоголю та психоактивних речовин [1]. Залежна поведінка дедалі частіше виступає як компенсаторний механізм, що підміняє ефективні стратегії адаптації.

Проблематика стресу та стресостійкості широко досліджується у межах психології, де акцент робиться на адаптаційних можливостях особистості. У свою чергу, феномен адиктивної поведінки розглядається в межах клінічної психології та адиктології як результат порушення механізмів саморегуляції. Сучасні дослідження доводять, що хронічний стрес виступає одним із ключових тригерів формування залежностей, особливо в умовах професійного перевантаження [3].